

УДК 159

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.22>

РОЛЬ ТАТА У РОЗВИТКУ ДИТИНИ В РАННІЙ ПОСТНАТАЛЬНИЙ ПЕРІОД

Інна Нечипорук

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: vozprpk@ukr.net*

Олена Караджи

*Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
вул. 68 Десантників, 10, м. Миколаїв, Україна, 54003
e-mail: karadzhylyolya@gmail.com*

Дана робота присвячена вивченню ролі батька у розвитку дитини в ранній постнатальний період, що є важливою і актуальною темою сучасної психології та педагогіки. У статті йдеться про значення присутності батька в житті дитини з перших днів її народження та його вплив на формування емоційної стабільності, розвитку когнітивних функцій і соціальної адаптації. Дослідження підтверджує, що участь батька у вихованні дитини відіграє ключову роль у її всебічному розвитку. Зауважено, що рівноправна участь обох батьків сприяє зменшенню фізичного та емоційного напруження в родині, що позитивно відображається на емоційному кліматі в сім'ї та на подальшому розвитку дитини. Наведено дані, що раннє залучення батька до догляду за дитиною зменшує ймовірність виникнення поведінкових проблем та підвищує загальний рівень навчальних досягнень. Узагальнено основні аспекти впливу батька на розвиток дитини, серед яких особливу увагу приділено емоційній підтримці, розвитку почуття відповідальності та дисциплінованості, а також підготовці до дорослого життя. Висвітлено роль батька як зразка для наслідування, що має значний вплив на формування гендерної ідентичності дитини. Також зазначено, що діти, чий батьки активно беруть участь у їхньому вихованні, демонструють вищий рівень самооцінки, що сприяє їхньому успішному соціальному та особистісному розвитку. Результати дослідження свідчать, що емоційний зв'язок між батьком і дитиною, який формується з ранніх років, є запорукою гармонійного розвитку дитини та її соціальної адаптації в майбутньому. Підкреслена важливість ролі батька у вихованні не лише в контексті фізичного догляду, але й як провідника соціальних цінностей та поведінкових моделей. Дана робота підтверджує значення активної участі батька у вихованні дитини з перших днів її життя та закликає до перегляду традиційних уявлень про роль батька у суспільстві.

Ключові слова: батько, дитина, постнатальний період, батьки.

Роль батька в суспільстві іноді недооцінюється. Хтось може вважати, що тільки мати є головною для благополуччя дитини, але насправді це не так. І для хлопчиків, і для дівчаток тато однаково є підтримкою та активно бере участь у житті дитини. Безперечно, участь тата потрібна на всіх етапах життя дитини, незалежно від її статі. Проте згодом роль батька змінюється, адаптуючись до потреб розвитку.

Існує міф, що головну роль для дитини відіграє мати, яка задовольняє її потреби. Такий підхід обмежує участь тат і знецінює їх взаємодію з дитиною від народження. Коли тато доглядає за дитиною та грає з нею, це підвищує якість і кількість досвіду дитини. Крім того, рівноправна участь обох батьків зменшує фізичне та емоційне напруження в родині [1].

Крім того, раннє залучення батька до догляду за дитиною веде до стабільності подружнього життя та підвищує ймовірність довгого та щасливого шлюбу після народження першої дитини.

Виділяють сім основних аспектів того, як тато може вплинути на життя свого маля, якщо він спочатку бере участь у його вихованні.

1. *Батько – зразок для наслідування.* Коли дівчинка виросте, вона мимоволі шукатиме у чоловікові ті якості, які бачила в батькові. Ніжний та люблячий батько прищепить дочці бажання знайти супутника життя з такими ж якостями, до яких вона звикла і з яким добре ладає. Хлопчик, у свою чергу, буде наслідувати свого батька. Він буде прагнути отримати його схвалення й копіювати поведінку, яка йому знайома, яку він вважає успішною й гідною поваги.

2. *Унікальний досвід гри з татом.* Батьки та мами спілкуються та граються з дітьми по-різному. Гра дитини віч-на-віч з батьком, як правило, більш стимулююча і захоплююча, ніж гра з матір'ю. Така взаємодія дає дитині можливість пізнати світ та власну гаму емоцій, а також способи впоратися з емоціями у безпечному середовищі.

3. *Розвиток когнітивних функцій.* Батьки, які займаються вихованням дітей, сприяють кращому когнітивному розвитку, оскільки вони, як правило, ведуть розмови, використовуючи багато запитань «Що?», «Де?», «Коли?» і «Чому?», а також детальні відповіді, які допомагають дитині зрозуміти, як влаштований світ. Коли батьки беруть участь у навчанні своїх дітей, вони, як правило, демонструють кращу академічну успішність.

4. *Підготовка до дорослого життя.* Хороший батько не буде робити роботу або вирішувати проблеми за свою дитину, а завжди підштовхуватиме її, щоб дитина впоралася з ними самостійно. Батьки виховують у дітей почуття самостійності, незалежності та впевненості у собі. Вони спонукають дитину спробувати вирішити проблему різними способами, що сприяє формуванню здорової самооцінки та почуття впевненості у собі. Ці навички готують дитину до спілкування із зовнішнім світом та вирішення проблем.

5. *Позитивна поведінка.* Дослідження показують, що діти, які мають позитивні стосунки з батьком, виявляють позитивну соціальну поведінку в суспільстві та менш схильні до депресії. Хлопчики, чий батьки були залучені, мали менше проблем з поведінкою, тоді як дівчата, чий батьки виховували, мали вищу самооцінку.

6. *Дисциплінованість.* Дисципліна – один із найважливіх аспектів виховання. Мамі і татові дуже важливо зберігати спокій при вирішенні складних виховних питань і ніколи не суперечити один одному в присутності дитини. Батьки можуть полегшити життя всій сім'ї, взявши на себе відповідальність за підтримання дисципліни, оскільки вони, як правило, ефективніші в цьому питанні. Дослідження показують, що батьки успішніші у дисциплінуванні хлопчиків.

7. *Свобода та відповідальність.* Батьки можуть говорити зі своїми дітьми-підлітками про цінності та переконання та пропонувати їм свободу поряд з почуттям відповідальності. Залучення дітей у спільну домашню роботу також розвиває в них відчуття відповідальності, що розвиває їх мислення і дає їм почуття контролю над власними успіхами і невдачами [2].

Одним із важливих факторів формування дитини є емоційна цінність дитини. Це умова формування високого рівня емоційного благополуччя. Цінності та потреби завжди корелюють одна з одною, як структурно-динамічний аспект особистості, координація яких досягається в інтеграції та стабільності. Це цінності, що утворюють комплекс концепцій в рамках особистісної структури забезпечують таку системну якість особистості, як ієрархія, що виражається у підпорядкуванні різних її рівнів. Цінності багато в чому визначаються як структура та орієнтація особистості [3].

Отже, роль тата не обмежується лише добуванням засобів для прожитку, як це прийнято вважати в сучасному суспільстві. Батькова присутність впливає на становлення й розвиток гармонійної особистості дитини. Це довели вчені з Центру поведінки й еволюції при університеті Ньюкасла за результатами свого експерименту.

Упродовж п'ятдесяти років вони стежили за життям 17 тисяч людей, починаючи з дитинства. Після досягнення зрілого віку, з учасниками експерименту провели докладне інтерв'ю. Виявилось, що діти, батьки яких брали активну участь у вихованні, виростили успішнішими, ніж ті, якими опікувалися тільки матері. Ці люди краще влаштувалися в життя й будували кар'єру.

Психологічні дослідження довели: чим більше тато присутній у житті малюка з першого року життя, тим тіснішим буде емоційний зв'язок між дитиною та батьком у майбутньому. Дуже важливо, щоб тато брав участь у купанні і годуванні малюка, грав з ним, гуляв, тримав на руках.

Дитина розвиває відчуття безпеки, стабільності та сили. Якщо обоє батьків беруть участь у вихованні, дитина знає, що її не тільки люблять, але й почувається впевненіше.

Батько – провідник у світ чоловіка, зразок для наслідування для сина. Адже дитина не народжується готовим чоловіком. Він стає ним, спостерігаючи за своїм батьком. Якщо стосунки збудовані правильно, батько обов'язково стане для хлопчика наставником та другом.

Малюк буквально вбирає татову міміку, жести, способи поведінки з оточуючими. Якщо татові властива агресивна поведінка в суспільстві, то, швидше за все, син уже в пісочниці з'ясуватиме стосунки за допомогою куркулів. Якщо батько дипломатичний, син навряд чи виявиться вбивцею. Головний приклад чоловічої поведінки для сина – його батько [6, с. 250].

Зигмунд Фрейд говорив, що жінка несвідомо вибирає в партнери чоловіка, схожого на її батька. Якщо тато п'є і може підняти руку на маму, дівчина вибере чоловіка з такою поведінкою. Виховуючи доньку, потрібно звертати увагу не тільки на ставлення до дочки, але і до її матері.

Тато може подарувати дівчинці відчуття підтримки та безпеки. Дитина повинна бути впевнена, що в будь-якому випадку може розраховувати на батька.

Самооцінка дівчинки залежатиме від ставлення до неї батька. Якщо тато скаже дочці, що вона красива і розумна, що він у неї вірить, то дівчинка виросте упевненою в собі людиною. Якщо дитина чути нескінченні закиди та критику, вона виросте безініціативною.

Завдяки спілкуванню з татом дівчинка познайомиться з моделлю стосунків із протилежною статтю. Ось чому так важливо ставитись до дочки з повагою, визнавати її особистість. Освоївши таку модель, дівчина ніколи не терпітиме насильства з боку інших чоловіків [4].

Доведено, що з раннього дитинства важко переоцінити роль батька у вихованні дитини та знайомстві її зі світом. Зрештою, беручи участь у таких процесах, як купання, вкладання спати, переодягання дитини, ми формуємо у дитини відчуття безпеки, підтримки та довіри до світу.

За рахунок залучення батька до процесу догляду та виховання малюка з раннього дитинства зміцнюються відносини в подружньому житті, чітко спостерігається стабільність, вплив виховного елемента як матері, так і батька стає рівним.

Роль батька у процесі виховання дитини неможливо оцінити. Це важливий елемент у житті кожної людини. Слід пам'ятати, що поведінка, ставлення, слова, вчинки, емоції, жести, власний образ мають величезний вплив на життя дитини.

Тому перше завдання батька – бути присутнім у житті свого малюка з перших днів його життя, ставати для нього кращим і своїм прикладом закладати цеглинка його особистості [5].

Позаутробний (постнатальний) період – період індивідуального розвитку, який істотно відрізняється від внутрішньоутробного. Якщо в перший період розвиток організму відбувається в більш-менш постійних умовах навколишнього середовища, то після народження організм людини знаходиться під прямим і сильним впливом зовнішнього середовища. Зростаючий організм починає пристосовуватися до нього і в ньому відбувається дуже складне перетворення, при цьому до особливостей будови, що передаються у спадок, додаються новонабуті особливості.

Народження – це поворотний момент, коли весь процес розвитку поведінки набуває нового напрямку. Закономірно, що на рівні постнатального розвитку виникають абсолютно нові фактори та закономірності внаслідок взаємодії організму з реальним зовнішнім середовищем. У цих умовах продовжується дозрівання вроджених елементів поведінки та його злиття з післяпологовим, індивідуальним досвідом.

Дослідження з цього питання показують, що діти, чий батько активно бере участь у їх розвитку на різних етапах дорослішання, мають менше проблем з поведінкою, навчанням і соціальною взаємодією. Виховання батьків впливає на загальний, інтелектуальний і психологічний розвиток дитини. І цей вплив помітно від народження.

Список використаної літератури

1. Нечитайло Ю. М., Нечитайло Д. Ю., Буряк О. Г. Психологічна роль батька у вихованні дитини. *Буковинський державний медичний університет*. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6866-psihologichna-rol-batka-u-vihovanni-ditini/>. (дата звернення: 12.08.2024).
2. Роль тата у житті дитини – від народження до дорослого віку. Розбираємо тему з психологами TatoHub. *Вікна*. URL: <http://surl.li/sofes>. (дата звернення: 13.08.2024).
3. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні. *Вибрані твори у 5-ти томах*. Т. 5. Київ: Радянська школа, 1977. С. 321–330.
4. Тато – поруч. Роль батька у розвитку дитини. *Блог Кіндервіль*. URL: <https://kinderville.pro/blog/tato-poruch-rol-batka-u-rozvytku-dytyny/>. (дата звернення: 12.08.2024).
5. Тато може, або Роль батька в житті дитини. БЛОГ Марини Сорокіної, координатора Психологічної служби Гуманітарного штабу Ріната Ахметова. *Благодійна організація «Фонд Ріната Ахметова»*. URL: <http://surl.li/sotfx>. (дата звернення: 13.08.2024).
6. Bakermans-Kranenburg M. J. Birth of a Father: Fathering in the First 1,000 Days. *Child Dev Perspect*. 2019. Vol. 13(4). P. 247-253. DOI: 10.1111/cdep.12347.

**THE ROLE OF THE DAD IN THE DEVELOPMENT OF THE CHILD
IN THE EARLY POSTNATAL PERIOD****Inna Nechiporuk***Petro Mohyla Black Sea National University,
10, 68 Desantnykiv Str., Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: vozpmpk@ukr.net***Olena Karadzhi***Petro Mohyla Black Sea National University,
10, 68 Desantnykiv Str., Mykolaiv, Ukraine, 54003
e-mail: karadzhylyolya@gmail.com*

This work is devoted to the study of the father's role in the child's development in the early postnatal period, which is an important and relevant topic of modern psychology and pedagogy. The article talks about the importance of the father's presence in the child's life from the first days of its birth and its influence on the formation of emotional stability, the development of cognitive functions and social adaptation. The study confirms that the father's participation in raising a child plays a key role in its comprehensive development. It was noted that the equal participation of both parents contributes to the reduction of physical and emotional stress in the family, which positively affects the emotional climate in the family and the further development of the child. Data are given that the early involvement of the father in the care of the child reduces the likelihood of behavioral problems and increases the overall level of educational achievements. The main aspects of the father's influence on the child's development are summarized, among which special attention is paid to emotional support, the development of a sense of responsibility and discipline, as well as preparation for adult life. The role of the father as a role model, which has a significant impact on the formation of the child's gender identity, is highlighted. It is also noted that children whose parents actively participate in their upbringing demonstrate a higher level of self-esteem, which contributes to their successful social and personal development. The results of the study show that the emotional connection between the father and the child, which is formed from the early years, is the key to the harmonious development of the child and its social adaptation in the future. The importance of the father's role in upbringing is emphasized not only in the context of physical care, but also as a guide of social values and behavioral patterns. This work confirms the importance of the father's active participation in the upbringing of the child from the first days of his life and calls for a revision of traditional ideas about the role of the father in society.

Key words: father, child, postnatal period, parents.